

Egyetemes zsinatok

A keresztény egyház vezetői kezdettől fogva tartottak összejöveteleket, tanácskozásokat (lásd ApCsel 15. fej.), hogy szükség szerint közösen rendezzék a problémákat, illetve együtt lépjenek fel a tévtanítók ellen. Idővel a helyi egyházak vezetői a püspökök lettek (*episzkoposz* = felügyelő), akiknek az összejöveteleit magyarul „zsinatnak” nevezzük a görög *szünodosz* szó nyomán (*szün* = együtt + *hodosz* = út, ti. „az együtt befutott / közös út”), aminek latin megfelelője a *concilium* (*cum* = össze + *calare* = hívni, azaz összejövetel).

A kereszténység a Római Birodalomban 313-ban elfogadott vallás lett, és a püspökök bizonyos eretnokségek terjedése miatt, illetve a minden egyházat érintő szervezeti kérdések megtárgyalása érdekében egy olyan egyetemes (ökumenikus) zsinat összehívása mellett döntöttek, amelyen a Birodalom egész területén szétszórt egyházak küldöttjei részt vehetnek. Indítványukat Constantinus támogatta, és ezzel az első egyetemes zsinatot hivatalosan is összehívta.

A zsinatokat elsősorban helyi (regionális) vagy egyetemes (ökumenikus) jelentőségük alapján különböztetjük meg. Az „egyetemesség” azt jelenti, hogy a zsinaton tárgyalt tanbeli és szervezeti kérdések túllépték a helyi jelentőséget, hogy a kor legfontosabb tartományi gyülekezetei mind vagy nagyrészt képviseltették magukat, illetve hogy a zsinat határozatait a egyház köztudata utólag mindenhol elfogadta. A zsinatok szükség szerint kiegészítették a meglévő hitvallásokat, egyúttal elítéltek eretnokségeket, illetve mértékadó szervezeti szabályzatokat hoztak (ún. kánonok; a nyugaton 1179-től ún. capitulumok, azaz fejezetek, később dokumentumok). A zsinatok határozatait ugyan a püspökök hozzák, de a helyi gyülekezetek elfogadása (repció) érvényesíti.

A katolikus egyház napjainkig összesen *huszonegy* zsinatot tart egyetemesnek, az ortodox egyházak csak *az első hét* ókori zsinatot, és csak ezek tanítását fogadják el; a miafiziták csak *az első három*, a nesztorianusok pedig csak *az első kettőt* fogadják el. Az evangélikus, a református, az anglikán, illetve a metodista, baptista, pünkösdi és más kiségyházak rendszerint *az első négy* ökumenikus zsinatnak tulajdonítanak nagy jelentőséget, saját hitvallásaik is ezekre épülnek. Valóban egyetemesnek tekinthető keresztény zsinat 787 óta nem volt, de kerülhet még rá sor.

(a) Az ókori és a kora-középkori egyetemes zsinatok, hivatalos összehívójuk, a résztvevők száma, és a legfontosabb tárgyalt témák (hitvallások, elítélt eretnokségek, rendelkezések)

I. Egyetemes (Nikaiai / Nicaeai) Zsinat (325) – összehívta: Constantinus császár, résztvevők: 318 püspök; elítélt eretnokség: arianizmus, modalizmus, novatianizmus; hitvallás: az apostoli hitvallás kiegészítése, *homouúziosz* formula; 20 kánon.

II. Egyetemes (Konstantinápolyi) Zsinat (381) – összehívta: I. Theodosziosz császár, résztvevők: 150 püspök; elítélt eretnokség: apollinarizmus, makedonianizmus, modalizmus, markellianizmus; hitvallás: a nikaiai kiegészítése (Szentlélek istensége); 4 kánon.

III. Egyetemes (Epheszoszi / Efezusi) Zsinat (431) – összehívta: II. Theodosziosz császár, résztvevők: 200 püspök; elítélt eretnokség: nesztorianizmus, pelagianizmus; hitvallás: *theotokosz* cím; 9 kánon.

IV. Egyetemes (Khalkedóni / Kalcedoni) Zsinat (451) – összehívta: Markianosz császár, résztvevők: 630 püspök; elítélt eretnokség: monofizitizmus; hitvallás: *düiofizita* formula; 28 kánon.

V. Egyetemes (II. Konstantinápolyi) Zsinat (553) – összehívta: Justinianus császár, résztvevők: 150 püspök; elítélt eretnokség: az antiókhiai iskola nesztorianusnak bélyegzett három tanítója („három fejezet”), az órigenizmus (Evagriosz); hitvallás: *theopaszkitá* formula; - kánon.

VI. Egyetemes (III. Konstantinápolyi) Zsinat (680-681) – Összehívta: III. Constantinus császár, résztvevők: 174 püspök; elítélt eretnokség: monotheletizmus; - kánon.

Ún. „Ötöd-hatodik” (*Penthekté / Quinisexta*) Egyetemes Zsinat, Konstantinápoly (691-692) – összehívta II. Justinianus császár, résztvevők: 227 püspök; elítélt eretnokség: - ; hitvallás: - ; 102 kánon.

VII. Egyetemes (II. Nikaiai / Nicaei) Zsinat (787) – összehívta: Eiréné császárnő és VI. Constantinus, résztvevők: 300/367 püspök; elítélt eretnokség: ikonoklasmus (képrombolás), ikonolátria (képimádat); hitvallás: képtisztelet értelmezése és szabadsága; 22 kánon.

(b) Közös részvétellel és külön rendezett zsinatok Nyugaton és Keleten

<i>Nyugati (katolikus)</i>	<i>Keleti (ortodox)</i>
(8. Egyetemes Zsinat) IV. Konstantinápoly (869-870) – I. Baszileiosz császár és II. Hadrianus pápa; tárgyalta témák: a bolgár misszió során kialakult ellentétek; a Phótiosz-szkizma megszüntetése; a nikaiai-konstantinápolyi hitvallás változatlan megőrzése (<i>Filioque</i> nélkül); a Róma általi kiközösítés elfogadása Konstantinápolyban és fordítva; pápai primátus elfogadtatása (a patriarchátusok hierarchiája: Róma, Konstantinápoly, Alexandria, Antiókhia, Jeruzsálem); 27 kánon.	
(9.) I. Laterán (1123) – II. Callixtus; tárgyalta témák: az 1222-es Wormsi Konkordátum megerősítése az investitúra ellen; 25 kánon (pl. a kereszteseknek az ideig tartó büntetések elengedése).	
(10.) II. Laterán (1139) – II. Ince; tárgyalta témák: a Gergely-reform folytatása, II. Anaklétoz ellenpápa szkizmájának elítélése; 30 kánon (pl. simonia, uzsora ellen).	
(11.) III. Laterán (1179) – III. Sándor; tárgyalta témák: kétharmados pápaválasztás; 27 fejezet.	
(12.) IV. Laterán (1215) – III. Ince; tárgyalta témák: katharok, albigensek és Joachim da Fiore elítélése, misetán: transzsubstntiatio, évenkénti gyónás és áldozás előírása; 70 fejezet.	
(13.) I. Lyon (1245) – IV. Ince; tárgyalta témák: II. Frigyes trónfosztása; 22 fejezet.	
(14.) II. Lyon (1274) – X. Gergely; tárgyalta témák: a konklávé rendje; unió a görög egyházzal; keresztes hadjáratok; 31 fejezet.	
(15.) I. Vienne (1311-1312) – V. Kelemen; tárgyalta témák: a templomos rend feloszlata, szegénység és egyházreform.	
	(9. Egyetemes Zsinat) Konstantinápoly (1341, 1349, 1351) – tárgyalta témák: Kalábriai Barlaam tanításának elítélése; Isten lényegének és energiáinak viszonya körüli tévtanok elítélése.

<i>Nyugati (katolikus)</i>	<i>Keleti (ortodox)</i>
(16.) Konstanz (1414-1418) – három ellenpápa szkizmájának elítélése: V. Márton pápa megválasztása (1417); tárgyaló témák: szkizmatikusok és Jan Hus elítélése, a zsinat fölénye a pápa felett, a zsinatok rendszeresítése.	
(17.) Basel-Ferrara-Firenze (1431-1444) – IV. Jenő; uniós tárgyalások a görög, örmény és jakobita egyházzal; tárgyaló témák: pápai primátus, Filioque, purgatórium (1439-től a távozó ortodoxok nélkül).	
(18.) V. Laterán (1512-1517) – II. Gyula, X. Leó; tárgyaló témák: a pisai szakadár zsinat elítélése, minden emberi lélek halhatatlansága, a „kettős igazság” elvének elvetése, egyházreform.	
(19.) Trentó / Trient / Trident (1545-1563) – III. Pál, III. Gyula, IV. Piusz; tárgyaló témák: a reformáció elítélése, Írás és hagyomány viszonya, áteredő bűn, megigazulás, szentségek, szentek tisztelete, egyházfegyelmi reformok.	
	Összortodox Zsinat, Jeruzsálem (1583) – tárgyaló témák: római tanok elítélése: a <i>Filioque</i> , a pápa mint az egyház feje, kovásztalan kenyér használata miséhez, purgatórium, Gergely naptár.
	Összortodox Zsinat, Jeruzsálem (1672) – tárgyaló témák: Cyril Lukaris protestáns tanainak elítélése (deuterokanonikus iratok, megigazulástan, embertan).
(20.) I. Vatikán (1869-1870) – IX. Piusz; tárgyaló témák: hit és racionalizmus, pápai jurisdikciós primátus, <i>ex chatedra</i> pápai tévedhetetlenség.	
	Összortodox Kongresszus, Konstantinápoly (1923) – tárgyaló témák: a helyi egyházak felhatalmazása a megreformált Julianus-naptár használatára.
(21.) II. Vatikán (1962-1965) – XXIII. János, VI. Pál; tárgyaló témák: kinyilatkoztatás, egyház a világban, liturgikus reform, papság, ökumené, vallásszabadság (16 dokumentum).	